

DEN POLSKE JORDBRUKS- BOOMEN.

Siden Polen gikk inn i EU, har jordbruket hatt en eksepsjonell økonomisk boom, og landets matvareindustri er i dag en av verdens fremste. Men mørke skyer truer i horisonten, i form av russisk boikott og billige importvarer.

Etter Polens intråde i EU har Leszek Olchowik kunnet søke pengar for inköp av alt från kor til moderna jordbruksmaskiner. Enligt Leszek Olchowik tjänar han ingenting på korna, men han anser samtidig att man som bonde måste ha både grödor och djur, annars är man ingen "riktig bonde".

DEN POLSKE JORDBRUKS-BOOMEN.

..... fakta

Agripol.

Areal: 1400 hektar.
Sorter: Raps, vinterhvet, rughvete, rug, korn, mais, havre og belgfrukter.
Avling (tonn/år): Raps 700-1000, hvete 1500, rughvete 1300, havre 700, korn 600, belgfrukter 350, bokhvete 100, mais 500.
Antall dyr: 600 000 kyllinger, 160 storfe, 15 000 gjess.
Ansatte: 24.
Omsetning: 1,5 millioner zloty (3,4 millioner kroner).

IZABELLA ROSENGREN
Frilansjournalist

Bialystok, Polen. Bølgende landskap, modne åkre og en og annen industriell gård. Hadde det ikke vært for det store skiltet med navnet «Agripol» og det polske flagget som vaier friskt i vinden, kunne jeg lett trodd at jeg var hjemme i Skåne igjen. I stedet befinner jeg meg på en gård et kvarter utenfor Bialystok i det nordøstlige Polen – en gård så enorm at åkrene fortsetter bortenfor horisonten.

Siden 1993 er den 1400 hektar store gården Agripol drevet av Leszek Olchowik. Endringen fra da til nå er påtagelig.

– Det var hverken vanskeligere eller lettere, bare annerledes. Teknikken var eldre, og jeg fikk låne penger i banken for å holde produksjonen gående. Nå finnes det så mange program og fond som man kan søke fra.

Olchowik sikter blant annet til investeringsstøtte fra EUs landbruksprogram der han har kunnet søke penger til innkjøp av alt fra kyr til moderne landbruksmaskiner. Han har en håndskrevet liste der de mottatte bidragene står ramset opp med år, navn og beløp.

Økonomien skjøt i været. Da Polen gikk inn i EU i 2004, var man redd for at det gammeldagse jordbruket ikke skulle klare konkurransen fra vest, og at det skulle bli dyrt å tilpasse seg til den europeiske jordbrukspolitikken. Men siden har landets økonomi skutt i været, og landets matproduksjon er en av verdens fremste. Siden 2004 er det skapt 700 000 nye landbruk, og gårdene har økt fra 7,5 til 10 hektar i snitt.

Det er omtrent 1,5 millioner bønder i Polen – halvparten av dem er småbrukere eller hobbydyrkere, og drøyt 300 000 driver på industrielt nivå. Resten er et sted midt imellom.

– Både landsbygda og jordbruket er sterkt forandret etter EUs inntreden. For å konkurrere med det øvrige Europa, ble vi nødt til å spesialisere oss, og vi investerte derfor mye på utvikling av matvaresektoren, sier Pawel Chmielinski, som forsker på landbygdas utvikling ved universitetet i Warszawa. Ifølge ham er det nettopp spesialiseringen som har gjort Polen så fremgangsrisk, særlig sammenlignet med jordbruksnasjoner som Ungarn og Slovakia.

– Før EU-medlemskapet ble Ungarn ansett som ledende innen europeisk jordbruk og eksporterte mye, først og fremst til gamle Sovjet. Sånn var det også med Slovakia og Tsjekkia. Polen derimot hadde mange små gårder og solgte nesten hele produksjonen innenlands. Det at Polen anvendte sine EU-bidrag klokere, gjorde at vi innenfor EU passerte land som Ungarn, ettersom de var avhengig av utenlandsk kapital og eksport.

Det er faktisk EU polakkene kan takke for at det i det hele tatt er liv laga på landsbygda, skal vi tro Pawel Chmielinski.

– Bøndene er de store vinnerne i utviklingsprogrammet, siden EU-medlemskapet har innebåret en modernisering av gårdene. Polske byer ser ganske fine ut, noe som også skyldes midler fra EU.

Bison åt opp avlingen. Leszek Olchowik plukker opp en neve maiskorn fra det kalde betonggulvet. Han putter noen av dem i munnen og forteller at han høster ca. 500 tonn mais pr. år. Den totale omsetningen av korn kan komme opp i 1,5 millioner zloty, ca. 3,4 millioner kroner. Men det siste året har vært litt dårligere, noe som for en stor del skyldes at en lokal bisonflokk åt opp en fjerdedel av rapsavlingen. Dessuten prøvde noen av dem å ta seg inn til kvigene på jordet.

Da Polen gikk inn i EU i 2004, var man redd for at det gammeldagse jordbruket ikke skulle klare konkurransen fra vest.

En kvart utanfor Bialystok i nordøstra Polen ligger gården Agripol på 1400 hektar med både spannmål, biff- og kyllingproduksjon, vaxtskyddsproduksjon, jordbruks-tjenster og försäljning av transporter. Majsskörden är i full gång. På Agripol skördas ungefär 500 ton majs pr. år. Den totala omsättningen för spanjolen uppgår til drygt 1,5 millioner zloty, ungefär 3,4 millioner kroner.

«Bøndene er de store vinnerne i utviklingsprogrammet.»

Forsker Pawel Chmielinski

DEN POLSKE JORDBRUKS-BOOMEN.

Jan Skibicky plockar opp Gold Milenium från marken. Han valde han att övergå från konvensjonell äppelodling till ekoodling på sin 15 hektar stora mark. Arterna Skibicky använder på sine 15 hektar stora odling är framtagna spesielt för ekoodling och resistente mot eksempelvis frostskafer.

– En av dem forsøkte å stange hull i gjerdet, så jeg måtte skremme dem vekk med fyrverkeri.

Dyrkingen følger en 4-årig vekstsyklus som innledes med raps. Deretter følger hvete, rughvete og til sist korn eller havre. Tross dette benyttes både kunstgjødsel og plantevernmidler.

Foruten kornproduksjon driver Leszek Olchowik også biff- og kyllingproduksjon, produksjon av plantevernmidler, jordbrukstjenester og transportformidling. Mellom april og oktober drives også oppdrett av 15 000 gjess som får beite på gården.

– Som bonde må man ha både vekster og dyr, ellers er man ikke ordentlig bonde. Pluss at kyllingproduksjonen betaler seg godt, sier han med et finurlig smil. Han sier at han tjener langt mindre på kyrne enn på kyllingene sine.

– Jeg tjener ingen ting på kyrne, men jeg kjøpte dem, og nå er de her. Jeg tjener én zloty pr. kylling som selges for tre zloty, men prisen kan variere avhengig av dyrets vekt og tilstand.

EU dumper prisene. Om Leszek Olchowski er fornøyd med EUs påvirkning av virksomheten, kan man ikke si det samme om fruktprodusent Jan Skibicky.

– Jeg er ikke fornøyd med systemet. EU ødelegger Polen, siden de hjemlig produserte avlingene er dyrere enn de importerte. Uansett om det er epler eller kjøtt. Vi tjener mindre og mindre hele tiden, sier han og rister på hodet.

Blant annet hevder han at amerikanerne nylig har kjøpt jord i Ukraina for storproduksjonsjordbruk.

– Deres priser kommer til å bli lavere enn våre, og det betyr slutten for mange polske bønder.

Den som vil forbli i bransjen, mener han, blir tvunget til å tenke seg om og tenke nytt. Selv valgte han å gå over fra konvensjonell til økologisk dyrking av epler. I stedet for kunstgjødsel og kjemiske plantevernmidler bruker han hestegjødsel, hvitløk, brennesleekstrakt og spesielle mikroorganismer på sin 15 hektar store avling. Dessuten er artene han anvender, fremdyrket spesielt med tanke på økodrift og resistens mot eksempelvis frostskafer.

Det er midt i innhøstingen, og epleplukkere er i full gang med å fylle rustikke trekasser med røde, gule og grønne epler. Hver sesong høstes vel ti tonn epler pr. hektar, noe som er to til fire ganger mindre enn ved konvensjonell dyrking. Jan Skibicky har imidlertid sluttet å selge eplene som de er, han har gått helt over til å produsere jus, tørkede epleskiver og biologiske helsepreparater. Dette fordi prosessert mat selger bedre enn rå. På grunn av interessen for antioksidanter er han en ivrig tilhenger av rotasjonsdyrking.

– Planter du samme sort i samme jord år etter år og tester frukten deretter, vil du se at nivået av antioksidanter er veldig mye

lavere enn det første året. Han tar en stor bit av et Gold millennium-eple av den sorten han dyrker selv, og som han mener inneholder svært mye antioksidanter. Dyrkingen følger en femårig vekstplan som innledes med belgfrukter, som også fungerer

..... fakta

Skibiccy fruktgård og planteskole.

Areal 15 hektar.
Eplesorter: Gold millennium, Legol, Jona gold, Paula red, Sawa og Odra.
Avling (tonn/år): 10 pr. hektar.
Ansatte: 2 på heltid og ytterligere 10 personer under eplehøstingen.
Omsetning: 1 million zloty (2,2 millioner kroner).

«Jeg er ikke fornøyd med systemet. EU ødelegger Polen, siden de hjemlig produserte avlingene er dyrere enn de importerte. Uansett om det er epler eller kjøtt. Vi tjener mindre for mindre hele tiden.»

Fruktprodusent Jan Skibicky

Tyvårr har äppelodlarna en extremt svår situation just nu. Det har varit ett bra år med massor av äpplen, men det finnes ingen att sälja dem till.

som nitrogenbinder. Belgvekstene høstes senere samme år for å sås igjen med en gang, men denne gangen oppblandet med for eksempel havre. Deretter følger grønnsaker, belgfrukter, grønnsaker og til sist, det femte året, planter han epletrær. Mellom trærne planter han forskjellige vekster, for eksempel kløver som produserer nitrogen.

Jan Skibicky mener han er den eneste dyrkeren i hele Polen som ikke får noe som helst investeringsstøtte fra EU. Han har søkt, men siden han aldri fikk noe, har han gitt opp.

Russisk boikott. Pawel Chmielinski er klar over vanskelighetene som småbønder har med å innhente tilstrekkelig støtte.

– Støtten gjelder for både små og store gårder, men siden støtten utbetales pr. hektar, får man mer penger jo større jordbruk man har. Små gårder får små summer, noe som fører til at mange må selge sine jordbruk. Akkurat nå er det spesielt vanskelig for epledyrkerne på grunn av den russiske boikotten som har pågått i ca. 1,5 år. Det har ført til at dyrkerne har mistet sin største og viktigste kunde.

– Epledyrkerne befinner seg akkurat nå i en ekstrem situasjon. Det har vært et bra år med massevis av epler, men det er ingen å selge dem til.

Regjeringen har introdusert ulike program for å hjelpe dem, blant annet kan de gi eplene til skoler og få betalt av regjeringen.

Men satsingen har så å si ikke båret frukter – ennå.

«Støtten utbetales pr. hektar, og gir mer penger jo større jordbruk man har. Små gårder får små summer, noe som fører til at mange må selge sine jordbruk.»

Forsker Pawel Chmielinski